

Het punt waarop er geen weg meer terug is

Iedereen kent het wel, dat kleine leugentje om bestwil dat uitgroeit tot een enorm conflict. Je vriend vroeg waar je was en je verzon ter plekke een smoes waarom je niet op zijn feestje kon zijn. De dagen erna werd het lastig, want in de vriendengroep waren enkelen op de hoogte dat je op een ander feestje was. Nu moest je proberen hen mee te nemen in jouw leugentje, maar daardoor moest je nog meer liegen en ook die anderen steeds meer meekrijgen in zwijgen en de waarheid verdraaien. Op een gegeven moment gaat je vriend vermoeden dat er iets niet klopt en gaat vragen stellen. Meer leugens volgen en het verhaal wordt topzwaar. Je gaat jouw vriend ontlopen, want de sfeer is niet meer zo prettig. Dan begin je je af te vragen hoe dit allemaal nu zo uit de hand kon lopen. Ja, met dat kleine leugentje. Had je het toen maar direct toegegeven. Was je maar eerlijk geweest. Nu is het te laat. Gezichtsverlies lijden in de vriendengroep wil je niet en dus ga je maar door op de ingeslagen weg. Het punt waarop er een terug was ligt al te ver achter je. Niets aan te doen, maar het zal nooit meer worden zoals het was.

Dit scenario ontvouwt zich dagelijks miljoenen keren in onze wereld. We denken dat er geen weg terug meer is en achten ons genoodzaakt door te gaan op de ingeslagen weg. Aan de ene kant is dat ook zo, want het is niet zo maar gezichtsverlies wat we lijden als we toegeven fout te zijn geweest. Zeker naarmate we verder gevorderd zijn in de leugens zijn de consequenties ernstiger. We kunnen niet alleen die ene vriend verliezen, maar de hele vriendengroep kwijtraken. Iedereen zal met verwijten komen en wie weet waar dat allemaal toe gaat leiden. Wanneer dit op het werk gebeurt, dan kun je zelfs je baan verliezen. Sterker nog, je zult te boek staan als leugenaar en dan kan jouw hele carrière voorbij zijn. Zeker in deze tijd waar je wordt gecancelled als je niet voldoet aan de mores van de groep. Nee, dan maar doorgaan met liegen en hopen dat het niet uit de hand zal lopen.

Op een gegeven moment weet je zelf niet meer precies wat nu gelogen is en wat waar is. Grote delen van de leugens ben je namelijk zelf gaan geloven. Je hebt die leugens zo vaak herhaald en steeds geloofwaardig moeten brengen, dat ze ook voor jou waar zijn geworden. In het begin doe je wel moeite om zaken te verbloemen, maar uiteindelijk kan zelfs een leugendetector niets meer detecteren. Dit komt goed uit, want een knagend geweten is maar een lastig iets. Gelukkig word je goed geholpen in en door de groep, want iedereen heeft baat bij doorgaan op de ingeslagen weg. Iedereen blijft wel alert, want dissidenten worden genadeloos afgestraft en verbannen. Inmiddels zit je in een web van leugens, maar je hebt daar mee om leren gaan. Het is een gewoonte geworden. Het is normaal geworden. En het levert tenslotte ook wat op. Zo ben je gaan denken. En de ongemakkelijke waarheid heb je zelfs voor jezelf weggelogen. Het bestaat niet meer.

Het punt waarop er geen weg meer terug is ligt ver achter je. Er is geen weg meer terug. Nu niet meer. Er is geen keuze meer, want het is nu een keuze tussen leven en dood. Dat klinkt dramatisch, maar dat is het ook. Niet per se letterlijk, maar figuurlijk op z'n minst. Het is alles of niets. Dat kleine leugentje waarmee het begon is uitgegroeid tot een gigantisch monster. Als je het nog weet, want de kans is groot dat de hele aanleiding is weggezakt in het moeras van je verhalen. Je bent ook zelf

veranderd, als persoon, want door deze ervaring heb je geleerd hoe je beter kunt liegen zonder in de problemen te komen. Het gaat je gemakkelijker af. Ook heb je er zelf steeds minder last van. Enerzijds omdat je denkt dat je niet liegt en anderzijds omdat je denkt dat niemand het door heeft. Dat laatste is natuurlijk niet zo. Je vrienden weten het, maar zeggen niets omdat ze net zo hard mee liegen. Je omgeving weet het, maar daar luister je toch niet naar. Er valt genoeg tegenin te brengen en je vrienden helpen je zodat geen last hebt van je omgeving.

We hebben allemaal wel een dergelijke ervaring, zelf beleefd of van nabij waargenomen. Het is goed om hier bij stil te staan, want het leert ons ten eerste niet te liegen en ten tweede het punt voor te blijven waarop er geen weg meer terug is. Niet te lang wachten met opbiechten en de zaak terugdraaien is het advies. Zelfs als je denkt dat het al te ver is doorgeschoten, is de kans zeer groot dat het niet te laat is en je veel beter af bent om niet door te gaan op het pad van leugens. Maar ik heb het hier natuurlijk niet alleen over jou en mij, dit gaat over de politici, de journalisten, de wetenschappers, de rechters, de politiemensen, de directeuren, de analisten enzovoort. Allemaal mensen die verzeild kunnen raken in het web en dat ook massaal doen. We zien dat ze ver voorbij het punt zijn geraakt waarop er geen weg terug meer is. Ze hebben simpelweg geen keuze meer. Dat gebeurt in het klein, dat gebeurt in het groot. Het overkomt vrienden, het overkomt wereldleiders. Hoe hoger de persoon is geklommen, des te groter de val kan zijn. Hij heeft geen keuze. Die keuze moet voor hem bepaald worden.

Nico Cost, 27 september 2024